

7. Соснін О. В. Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства / О. В. Соснін // Віче. 2012. № 20 (329). – С. 22-29.
8. Bloom B. Reflections on the Development and Use of the Taxonomy. In Anderson, L. Sosniak, L (Eds.) Bloom's Taxonomy: A Forty-Year Retrospective. Chicago: The National Society for the Study of Education. – 1994. – Р. 1-8.

*Матюха Галина Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Зіненко Наталія Володимирівна,
старший викладач*

Сучасні методи навчання лексики англійської мови

Постановка проблеми. Лексичний словник людини – це її знання значень слів. Його вважають одним з найбільш важливих і ключових факторів у навченні читання, продукування іншомовних висловлювань, слухання і розуміння іншомовного мовлення інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що словник є обов'язковим в оволодінні мови, життєво необхідним для передачі суті інформації через значення слів. Тому і навчання іншомовної лексики науковці [2-4] вважають важливим компонентом змісту навчання мови, гідним витрати певних зусиль. Для того, щоб учні оволоділи вміннями аудіювання, говоріння, читання і писемного мовлення, вчителю необхідно допомогти їм розширити їх іншомовний словник і збагатити його якомога більшою кількістю лексичних одиниць різних стилів і сфер спілкування.

Відтак, навчання лексики в курсі вивчення будь-якої мови є важливим і необхідним, а формування лексичних навичок спілкування іноземною мовою – метою навчання лексики цієї мови. Обмежений словниковий склад людини призводить до непорозуміння співбесідників, до помилкового розуміння отриманої інформації, відволікає від змісту і суті друкованого чи аудіо тексту,

утруднює або порушує процес комунікації.

Останнім часом вітчизняні і зарубіжні методисти [2-4] приділяють багато уваги навчанню лексики, пошуку найбільш ефективних шляхів опанування нею з використанням різних засобів і джерел. Знання слів потребує не лише оволодіння значенням цих слів, але й має на увазі усвідомлення, яким чином ці слова існують у світі, як словник розширюється і поглибується упродовж життя.

Рекомендації, яким чином вивчати лексику, включають набагато більшу кількість порад, ніж просто знаходження цих слів у словниках, здогадку про їх значення за контекстом та складання речень з цими словами. Вчені зазначають, що для успішного використання людиною власного словникового запасу не лише в навчанні, але й загалом у житті, учнів необхідно забезпечити багатим словником і міцними лексичними навичками їх використання у будь-яких життєвих ситуаціях.

Загально відомим є той факт, що участь людини в сучасних складних соціальних і економічних сферах людської діяльності та світові досягнення в науці та практиці впливають на рівень володіння людиною мовою, зокрема на її словниковий запас цієї мови. Знання якомога більшої кількості значень слів прямо впливає на кількість і якість зрозумілої інформації. Згідно з даними твердженнями доходимо висновку, що словник людини контролює розуміння нею почутого і прочитаного.

У світлі вищесказаного слід зазначити, що для того, щоб покращити розуміння наданої інформації, слід не лише навчати учнів нової лексики, але й розширювати кількість значень слів, які вже відомі вивчаючим.

Метою дослідження є дослідити якомога більшу кількість методів навчання школярів значень лексики англійської мови та формування на основі цих знань лексичних навичок говоріння, читання, аудіювання й писемного мовлення. З проаналізованих методів вибрati ті, що є найбільш ефективними на сьогоднішній час у вивченні значень слів англійської мови та оперуванні ними під час англомовної комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті сучасної парадигми наукових досліджень з проблеми формування іншомовного словника школярів навчання лексики іноземної мови здійснюється на основі дидактичних і методичних принципів. Провідними з них є принципи тематичності, наочності, семантичної і словотворчої цінності, сполучуваності слів, їх стилістичної необмеженості, багатозначності, здатності бути «ядром» для утворення словосполучень, ідом тощо, науковості, міцності свідомості в опануванні лексичними знаннями і навичками [2, с. 249].

На наш погляд, щоб бути дійсно ефективним, навчальний процес з англійської мови має не лише спиратися на зазначені принципи, але й враховувати інтереси і запити школярів, які слова їм необхідні упродовж звичайного шкільного дня, під час відвідування інших виховних закладів (спортивних клубів, шкіл мистецтв тощо), відвідування магазинів, користування транспортними засобами та ін. З іншого боку, загальноосвітні навчальні заклади працюють за єдиною затвердженою програмою і певними підручниками англійської мови, затвердженими або рекомендованими Міністерством освіти і науки України.

У світлі нового Закону України «Про освіту» (від 05.09.2017 року №2145-ВІІІ) [1], творчим і відповідальним вчителям буде надано академічну свободу у підготовці авторських навчальних програм, виборі власноруч підручників, методів, стратегій навчання тощо. Отже, вчителі отримують можливість використовувати необхідні, на їх думку, навчальні матеріали додатково до обраного ними підручника. Ми переконані, що організоване таким чином навчання англійської мови з врахуванням запитів й інтересів учнів – з одного боку, і творчим підходом учителя до відбору додаткових до основних лексичних одиниць – з іншого, надасть можливість школярам підтримувати спілкування англійською мовою в будь-якій побутовій і навчальній ситуації.

Зробимо спробу проаналізувати сучасні методи навчання лексики. Найпростішим шляхом ознайомлення зі словом, на нашу думку, є

знаходження його значення у словнику. Але трудність такої роботи складається в тому факт, що словники надають всі можливі значення слова і виникає проблема – як вибрати одне, відповідне змісту тексту. Багато хто з учнів, полегшуючи свою участь, звертається до сучасних технічних пристрій і за допомогою «перекладачів» швидко і без зусиль перекладають словосполучення, речення і навіть цілий текст. Чи є така робота корисною? Звичайно ні. По-перше, знання необхідного значення слова залишається на папері, а не в пам'яті школяра, по-друге, учні стають залежними від такого способу «набуття знань», а в результаті ні розуміють, ні адекватно використовують цю лексичну одиницю в мовленні.

Проте, відмовлятися від пошукової роботи учнів і знаходження значень слів у двомовних словниках неможна. Така робота є корисною, адже вимагає від школяра аналізу всіх наданих значень лексичної одиниці і відбору необхідного за контекстом. Більш того, учні старшого етапу мають володіти навичками самостійного одномовного опанування лексикою англійської мови. В цьому випадку корисними будуть тлумачні англо-англійські словники. Справа в тому, що різні мови рідко мають стовідсортково відповідні одно одному еквіваленти, і ознайомлення з поясненням значення англійського слова англійською мовою надасть учням більшу допомогу в його розумінні, ніж звичайний переклад у двомовному словнику. Крім того, в тлумаченні нового слова також можуть зустрічатися незнайомі учневі слова, які вимагатимуть подальшої самостійної пошукової діяльності або здогадки за контекстом. У будь-якому випадку, така робота на уроці сприяє розвитку мислення школярів, їх уяви.

Наступний крок у навченні лексики англійської мови – це розуміння її значення з контексту. Саме контекст краще за все інше допомагає вивчаючим запам'ятовувати значення слів без особливих зусиль. Молодшим школярам можна супроводжувати текст-контекст наочністю, для учнів основної і старшої шкіл більш ефективним буде використання відео матеріалів і текстів для читання. Методисти [2-4] радять спочатку надати можливість учням

самостійно здогадатися про значення слів із контексту, і лише потім надати їм відповідне значення, або запропонувати самостійно знайти це значення у словниках, про що йшлося вище. Але на цьому зупинятися не слід. Необхідно надати учням ще завдання з впізнавання цих самих слів у новому, але схожому контексті. Нарешті, треба запропонувати учням використати нові слова у власному мовленні в усній чи письмовій формі.

Таким чином, ми маємо класичну схему навчання лексики, що передбачає три етапи, як-от: демонстрація (ознайомлення з контекстом і здогадка про значення, ознайомлення з вимовою (читанням) слова і формою його правопису, визначення граматичних ознак цього слова (утворення різних форм дієслова, множини іменників, ступенів порівняння прикметників тощо) – етап набуття лексичних знань; тренування (виконання великої кількості вправ із застосуванням вищезазначених знань) – етап формування лексичних навичок, практика у використанні (використання нової лексики у різних видах англомовної мовленнєвої діяльності) – етап розвитку лексичних умінь [2, с. 249].

А що робити, якщо учні – діти початкової школи, які не вміють ні читати, ні писати англійською і ще не розуміються на значенні слів. Зарубіжні [3-4] та вітчизняні [2] методисти радять використовувати ігрові й фізичні вправи, як-от: TPR (Total Physical Response), коли усвідомлення значення відбувається без інструкцій, а за допомогою рухів, дій тощо. Як стверджує автор цієї методики [3, с. 3], це не легкий, проте дуже дієвий метод навчання.

Безумовно ефективним як на початковому етапі, так і в основній школі є метод використання так званих «labels» [3, с. 5], надписів на всіх оточуючих учнів предметах під час спілкування в межах певної теми. Ці етикетки допомагають учням дуже швидко оволодіти великою кількістю лексичних одиниць, сприяють їх міцному запам'ятовуванню, адже надають наочні образи. Проте в умовах проведення уроків у класних кімнатах такими етикетками можна позначати лише меблі та обладнання кімнати. Отже, зміна сфери спілкування призведе до виникнення труднощів у застосуванні цих

«labels». Але, вчителям не слід відмовлятися від цього методу. «Labels» можна використовувати на картинах, пов’язаних зі сферою спілкування. Саме таким чином розроблені деякі підручники для початківців, словники в картинах для маленьких та інші навчальні посібники.

На наш погляд, «labels» є корисними для дітей і не потребують багато зусиль для розробки. Все, що вчителю потрібно, – це папір і маркер. Для дітей – це одночасне (можливо і самостійне) засвоєння значення слова з його правописом, граматичними формами і вимовою (за допомогою вчителя). Крім картинок вчителю слід використовувати макети, іграшки, схеми, постери, що не тільки допоможе у вивчені окремих слів, але й зацікавить і вмотивує учнів на вивчення матеріалу і виконання завдань. Іноді звичайний постер, що прикріплюється в класній кімнаті і містить лист слів, необхідних для висловлювання власного ставлення учнів до певної проблеми, допомагає учням міцно засвоїти їх, а учителю не витрачати зайвого часу для їх пояснення.

Ще один метод навчання лексики заслуговує на увагу вчителів. Це – навчання нової лексики за допомогою граматики англійської мови. Чи варто згадувати про граматику? Так, адже лексика не існує ізольовано від інших аспектів мови – фонетики і граматики. Відмова від правил співіснування слів у реченні для передачі певного смислу, нехтування здатністю слів утворювати інші слова за допомогою префіксів, суфіксів та закінчень, неврахування здатності слів поєднуватися з якомога більшою кількістю інших слів не призведе до спілкування англійською, а лише до накопичування окремих слів в пам’яті людини. І, навпаки, застосування граматичних правил утворення нових слів із вже знайомих за допомогою префіксів, суфіксів і закінчень полегшує процес навчання і семантизації новоутворених слів, їх використання у різних видах мовленнєвої діяльності.

Наступний приклад являє собою дуже цікавий й ефективний метод навчання, коли учні навіть не усвідомлюють, що оволодівають великою кількістю нової лексики без зусиль. Йдеться про використання вчителем

упродовж уроку великої кількості синонімів для схвалення діяльності учнів, для заохочення до певної діяльності, висловлювання певних вражень чи думок, опису вчинків і дій тощо. Школярі сприймають ці лексичні одиниці у контексті змісту уроку і перекладу та пояснень не потребують, адже із ситуації і так все зрозуміле. Проте, постійне використання вчителем розмаїття слів мотивує учнів до забарвлення їх власного мовлення цими лексичними одиницями. Відтак, пасивна лексика, використана вчителем, стає надбанням учнів і переходить до їх активного словника. Основним завданням учителя є багаторазове повторення нових слів для кращого запам'ятовування учнями їх вимови і значення відповідно ситуації мовлення.

Загалом проведене дослідження дає можливість стверджувати, що лексика є невід'ємною частиною вивчення мови. Проте вчителю не завжди є доцільним фокусувати увагу учнів лише на її вивченні. Метою вчителя є навчити школярів вільно використовувати їх у продукуванні власних висловлювань. Корисними для досягнення цієї мети, на нашу думку, будуть завдання з читання тексту з подальшим обговоренням прочитаного. Методика роботи над текстом для читання передбачає зняття труднощів цього тексту, зокрема лексичних. Вчитель вибирає речення з тексту з новими лексичними одиницями і пропонує учням надати еквівалент рідною мовою. Якщо учні зазнають труднощів, то доречним в цьому випадку буде пояснення вчителем незнайомих слів за допомогою синонімів і антонімів – ще один метод зображення словника учнів. Не менш дієвими будуть вправи на визначення відповідності нової лексики тлумаченню англійською мовою – так звані вправи на «Match the columns and find the proper definition of the word» або знаходження відповідного до змісту речення слова «Fill in the blank with the proper word».

Контрольними вправами з перевірки засвоєних учнями лексичних знань можуть слугувати завдання зі складання ними кросвордів для інших учнів, розгадування таких кросвордів, виконання словарних ребусів та пазлів різної складності. Але найбільш корисними, виходячи з формуловання мети

навчання іноземної мови, будуть завдання з використання лексики в мовленні учнів як в усній, так і письмовій формах. Найбільш ефективними завданнями цього етапу навчання є мовленнєві ситуації, максимально наближені до реальних.

Висновки. У ході дослідження були проаналізовані лише деякі методи навчання лексики іноземної мови. Проте, виконаний аналіз доводить, що робота з опанування учнями лексичними одиницями і збагачення словникового запасу іноземної мови є обов'язковою і невід'ємною частиною навчального процесу. Дослідження переконало, що застосування широкого спектру методів навчання робить урок більш живим, цікавим й ефективним, а добирати ці методи слід відповідно складності самого слова, рівня мовленнєвого розвитку учнів, етапу навчання тощо.

Література

1. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 року №2145-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T172145.html.
2. Мартинова Р. Ю. Цілісна загально дидактична модель змісту навчання іноземних мов: [Монографія] / Р. Ю. Мартинова. – К.: Вища шк., 2004. – 454 с.
3. The Art of Teaching Vocabulary: 27 How-to Guides, Lesson Ideas and Activities How to Make Vocabulary Exciting [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://store.busyteacher.org/products/vocabulary-teaching-art>.
4. Teaching vocabulary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pinterest.com/judyhelton/teaching-vocabulary/>.